

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Lausunto

11.2.2022

Asia: VN/18534/2020

Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta - työryhmän raportti

Saavutettavuuskirjasto Celian asema ja tarkoitus (1 §)

Kehitysvammaisten Tukiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän raportista koskien ehdotusta laiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta. Tukiliitto on valtakunnallinen ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, joka edistää kehitysvammaisten ja vastaa tukea tarvitsevien ihmisten oikeuksien toteutumista, joten arvioimme esitystä näiden ihmisten näkökulmasta.

On tärkeää, että ehdotetun lain 1 §:ssä asemoitaisiin Celia selkeästi virastoksi, joka palvelee näkövammaisten ihmisten lisäksi myös muita lukemisesteisiä henkilöitä. Myös esimerkiksi kehitysvammaiset ja vastaavaa tukea tarvitsevat ihmiset käyttävät jo nykyään Celian palveluita ja tarvitsevat niitä vastaisuudessakin.

Tukiliitto pitää kannatettavana sitä, miten lain tarkoitus ehdotetaan pykälässä määriteltävän. Lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa tulee edistää jo perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta, mukaan lukien YK:n vammaissopimus. Saavutettavalle kirjastoaineistolle ja oppimateriaalille on käytännössä kasvava tarve.

Kirjaston tehtävät (2 §)

Kirjaston tehtävä on määritelty pykäläehdotuksessa varsin laajasti kattaen saavutettavan kirjastoaineiston ja oppimateriaalin valmistamisen, välittämisen ja lainaamisen, neuvonnan kirjaston aineistojen ja palvelujen käytössä, kirjaston kokoelman ja muun sisältötarjonnan ylläpitämisen ja kehittämisen sekä toiminnan lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Pykäläluonnoksen perusteluissa saavutettava kirjastoaineisto määritellään sellaiseksi, että sitä voidaan käyttää yhdenvertaisesti riippumatta esimerkiksi henkilön toimintarajoitteista tai hänen käyttämistään päätelaitteista.

Saavutettavien aineistojen käsite on määritelty perusteluissa niin, että sen tulisi käsittääksemme kattaa myös selkokirjallisuus ja selkokielliset oppimateriaalit. Celian roolia selkomateriaalien sisällöntuotannon ja julkaisu-toiminnan osalta ei kuitenkaan valitettavasti käsitellä ehdotuksessa tarkemmin. Onko siellä riittävää osaamista ja riittäviä resursseja toimia myös selkomateriaalien osalta ehdotuksen mukaisena saavutettavan julkaisemisen

asiantuntijana? Se ei kuitenkaan jatkossakaan mukauttane kirjoja selkokielelle eikä tuottane selkokielisiä oppimateriaaleja, mutta voinee välittää selkokirjoja? Näitä asioita olisi syytä ehdotuksessa selkeyttää ja tarkentaa. Joka tapauksessa jo se, että Celia jatkossa selkeämmin jo lain pohjalta suuntaisi palveluitaan myös muillekin lukemisesteisille henkilöille kuin näkövammaisille ihmisille, edellyttää, että varmistetaan Celiassa olevan riittävä osaaminen ja riittävät resurssit palvelemaan kaikkia lukemisesteisiä käyttäjäryhmiä.

Saavutettavien aineistojen käsite on määritelty perusteluissa niin, että sen tulisi käsittääksemme kattaa myös selkokirjallisuus ja selkokieliset oppimateriaalit. Celian roolia selkomateriaalien sisällöntuotannon ja julkaisutoiminnan osalta ei kuitenkaan valitettavasti käsitellä ehdotuksessa tarkemmin.

Maksuttomuus (3 §)

Tukiliitto pitää erittäin tärkeänä, että Celian palvelut säilyvät jatkossakin maksuttomina. Tämä edistää eri tavoin lukemisesteisten ihmisten yhdenvertaisuutta. Esimerkiksi kehitysvammaiset ja vastaavaa tukea tarvitsevat ihmiset ovat keskimäärin hyvin vähävaraisia, eikä maksullisten palveluiden käyttö olisi monelle heistä lainkaan mahdollista.

Käytösäännöt sekä käyttö- ja lainauskielto (4 § ja 5 §)

Tukiliitto pitää ehdotettuja säännöksiä kannatettavina. Perusteluissa voisi nähdäksemme kuitenkin vahvemmin korostaa sen tärkeyttä, että aina tulee arvioida kiellon sekä korvausvelvollisuuden kohtuullisuus huomioiden kyseessä olevan asiakkaan yksilöllinen tilanne ja olosuhteet. Muussa tapauksessa palveluiden käyttö voi tosiasiasa estyä esimerkiksi vähävaraiselta kehitysvammaiselta asiakkaalta, jonka vamma on voinut vaikuttaa siihen, ettei hän ole pystynyt toimimaan käytösääntöjen mukaisesti.

Yhteistyö, johtokunta, johtaja ja Braille-neuvottelukunta (6 §-9 §)

Tukiliitto pitää ehdotettuja säännöksiä kannatettavina. Esitämme kuitenkin sen nostamista esiin 7 § perusteluissa, että johtokunnassa tulee olla kattavasti edustettuina Celian keskeiset kohderyhmät.

Virastolle ehdotettu uusi nimi: Saavutettavuuskirjasto Celia

Tukiliitto kannattaa ehdotettua uutta nimeä. Se kuvaa paremmin kirjaston luonnetta eri tavoin lukemisesteisiä ihmisiä palvelevana virastona säilyttäen mukana monelle tutun Celian nimen.

Muita huomioita hallituksen esityksestä:

Tukiliitto katsoo, että selkokielen käyttö on tärkeä osa saavutettavuutta. Esimerkiksi palveluiden esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta on välttämätöntä huomioida myös saavutettava sisällöntuotanto. Ehdotuksessa olisikin hyvä tarkemmin käydä läpi sen suhdetta

esteettömyys- ja saavutettavuussääntelyyn, kuten esteettömyysdirektiivin toimeenpanoon Suomessa, mukaan lukien Celialle saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana kuuluvat vastuut esimerkiksi saavutettavaan julkaisemiseen liittyvästä tiedottamisesta.

Erityisesti esteettömyysdirektiiviä toimeenpantaessa ja sen sääntelyä sovellettaessa on tärkeä säilyttää juuri Celian asiantuntijarooli saavutettavan julkaisemisen ja saavutettavien kirjastopalvelujen edistämässä (saavutettavan julkaisemisen suositukset, saavutettavuuskoulutukset ja -konsultointi). Celian tehtävää saavutettavien kappaleiden tuottamisessa ei saa käyttää perusteena poikkeusten myöntämiseen talouden toimijoille säädetyistä esteettömyysvelvoitteista.

Tukiliitto haluaa kiinnittää erityistä huomiota myös tiedottamiseen. Siitä, että Saavutettavuuskirjasto Celian palvelut on tarkoitettu eri tavoin lukemisesteisille ihmisille, tulee tiedottaa kaikkia asiakkaita Celian palveluiden piiriin ohjaavia tahoja niin, että ne osaavat mahdollisimman hyvin ohjata kaikkia Celian palveluista hyötyviä asiakkaita niiden piiriin. Tietoa ja neuvontaa Celian palveluista tulee olla tarjolla myös selkokielellä sitä tarvitseville lukemisesteisille ihmisille.

Tanja Salisma
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry